לפני יאוש רב אדא בר אהבה מתני להא דרמי בר חמא אהא (א) [א]הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי רבא אמר לעולם אימא לך רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכא דאמר קרא [1]אל תקח מאתו נשך ותרבית אהדר ליה כי היכי דנחי בהדך לדידיה קא מזהר ליה רחמנא לבריה לא מזהר ליה רחמנא (א) מאן דמתני לה אברייתא כ"ש אמתניתין מאן דמתני לה אמתניתין אבל אברייתא רמי בר חמא כרבא מתני לה ת"ר הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גדולים חייבין לשלם קטנים פטורין מלשלם ואם אמרו גדולים אין אנו יודעין חשבונות שחשב אבינו עמך פטורין משום דאמרי אין אנו יודעין פטורים אמר רבא הכי קאמר [ב]גדולים שאמרו יודעים אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין תניא אידך הגוזל ומאכיל (ב) בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם ואכלום [ג]בין גדולים בין קטנים חייבין קטנים מי מיחייבי לא יהא אלא דאזיק אזוקי א"ר פפא [ד]הכי קאמר הניח לפניהם ועדיין לא אכלום בין גדולים בין קטנים חייבין (ג)אמר רבא [ה]הניח להם אביהם ° פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה [ו]מתה אין חייבין באונסיה [ז]כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין (ד)דמי בשר בזול הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה ארישא ואיכא דמתני לה [ח]אסיפא מאן דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא ופליגא דרב פפא מאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא והיינו דרב פפא דא"ר פפא (ה)[ט]היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב שכבר חייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת [י]היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ת"ר [2]והשיב את הגזילה אשר גזל (ו)מה ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל מכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם בין גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפיה דרבי ירמיה אתא לקמיה דרבי אבין אמר [כ]שלו הוא תובע א"ל והא מייתינא סהדי דאחזקי ביה בחיי דאבוה [ל]א"ל וכי מקבלין עדים

שלא

לפני יאוש. דשינוי רשות בלא יאוש לא קני וכי אין גזילה קיימת שאכלוה אחרי מות אביהן פטורין דלית ליה דרב חסדא: **מאן דמתני לה.** להא דרמי בר חמא אברייתא כ"ש אמתניתין דליכא טעמא אחרינא למפטריה אלא האי כל כמה דלא מתסרת לה למתניתין משמע דגזילה קיימת: **מאן דמתני לה אמתניתין אבל אברייתא רמי בר חמא.** משום טעמא דקרא מתני לה כרבא. ל"א איפכא גרסינן מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא דמתניתין איכא לאוקמא בשאכלום אבל ברייתא קתני שיודעין שהן של רבית אלמא דקיימי בעין וקתני פטורים דרשות יורש כרשות לוקח ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין רמי בר חמא כשאכלום מתני לה כרבא (ג) ולאשון שמעתיו ועיקר: **גדולים חייבים.** ורמי בר חמא מוקי לה לפני יאוש: **קטנים פטורים.** דלאו בני דינא נינהו ואע"פ דגזילה קיימת מיהו מתסרא גובינא וסומכוס הוא דפטר קטנים לקמן: **ואין אנו יודעין חשבונות.** ושמא אבינו חישב לך דמים: **משום דאין יודעים פטורים.** בתמיה. הואיל ויודעים שבגזילה באה לידו דבריו ושמא הוא וברי עדיף: **לא יהא אלא דאזיק אזוקי.** נכנס לחצר דנגזל והזיקו מי מחייבי קטנים לשלם והא אנן תנן לעיל (דף פז.) והם שחבלו באחרים פטורים והכא כיון דאכלום מאן כפי להו לשלומי: **הניח לפניהם.** ועדיין לא אכלום אפילו קטנים חייבים כיון דגזילה קיימת ברשותא דמריה הוא ורבנן הוא דפליגי עליה דסומכוס ולא תקשי אברייתא דלעיל דאמר גדולים חייבין קטנים פטורים: **אין חייבין באונסיה.** דלא קבילו עלייהו נטירותא: **בזול.** כל זוזא משבינא בארבע דנקי וכן כל היכא דתני בזול נפרק מי שמת (ב"ב דף קמו:) והיינו שני שליש דמים וכולהו דמים לא נשלמו דלאי הוו ידעי דבעו שלומי לא הוו אכלי בשרא והעור יחזירנו כמות שהוא: **איכא דמתני (ד) לה.** הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין: **ארישא.** דקאמר מתה אין חייבין באונסיה ואם הניח להן אביהן קרקעות חייבין לשלם דאשתעבוד נכסים מחיים דאבוהון דקסבר רבא חיוב אונסים משעת שאלה מוטל על השואל ופליגא דרב פפא דאמר לקמן לא רמי חיוב אונסים אשואל עד שעה שתיאנס: **ואיכא דמתני לה אסיפא.** טבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול ואם הניח להן אביהן קרקע משלמין פרעון שלם דהוו איהו במקום אבוהון והואיל והן אכלוה משלמין: **אבל ארישא.** דמתה כדרכה לא דלא אמרינן אשתעבוד נכסים דלא רמי חיוב אונסין על השואל עד שעת אונסין והכא כי אתניסא ליתיה לשואל והני לא קבול עלייהו מידי: **והיינו דרב פפא דאמר היתה פרה גנובה לו.** כלומר גנב פרה מערב שבת וטבח בשבת חייב אף בתשלומין ארבעה וחמשה שהרי נתחייב בקרן קודם שיבא לידי איסור סקילה ואף על גב דקנסא לא אתי עליה עד שבת לא פטרינא ליה מקנסא משום חיוב מיתה דאמר באלו נערות (כתובות דף לד:) קנס חידוש הוא שחידשה תורה הלכך אע"ג דמקטיל משלם: **היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור.** מן הכל דלא אמרינן משעת שאלה מחייב ליה אקרנא וקמה ברשותיה אפילו למלאך המות אלא בשעת טביחה הוא דגזליה ואיסור שבת וגניבה באין כאחד ונפטר מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מיניה וקנסא ליכא דהא אין כפל ולא ארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו שגנב מבית בעלים או בשומר חנם הבא לפטור עצמו בטענת גניבה) אבל שואל ונושא שכר ושוכר שאין יכולין להפטר בטענת גנב אין בהן כפל כדאמר בכמה דוכתי לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל תאמר בש"ש כו': **שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה** לא גרס ליה. ואנן שמעינן כאן ובכתובות [לד:] וכן פירש לנו רבינו שאם אין גניבה אחר שפטור מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מיניה אין טביחה קנס נמי לא משלם ואף על גב דחידוש הוא ואין מיתה פוטרתו הכא דליכא קרן פטור דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא) ולא תשלומי ג' וד' וכי מדלית מהכא קרנא הוו להו ג' לגמל וד' לבקר. ולא היה לי לב להבין את מושל שטעם זה אין צריך לכאן שהרי אין קנס בשואל הטובח ואפילו אמרינן כרב פפא דעד השתא קם ברשותא דמריה אפילו הכי גזלן נעשה עליה ולא גנב שאין דין גנב אלא בטוען טענת גנב והוא שומר חנם. וכי גרס ליה בכתובות [שם] גרסינן ליה ובמלתא (א)דרבה דאמר התם גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה כו' דהתם בגנב עצמו קאי וליכא למיפטריה מקנסא אלא משום האי טעמא אבל בדרב פפא ליכא למגרסא לא התם ולא הכא ואיידי דמילתא דרב פפא איתמר התם גבי מלתא דרבה איגרסא נמי אגב שטפא בדרב פפא ותשובות רב האי גאון מסייעא לי: **כעין שגזל.** כלומר אם גזילה קיימת יחזיר אבל אין גזילה קיימת פטור ובדידיה ליכא לאוקמה אלא בבניו: **בר חמוה דרבי ירמיה.** קטן הוה: **טרק גלי.** דלת פתוחה בבית אביו סגר ולא הניח ליכנס לפי שהיה רוצה רבי ירמיה להחזיק בה: **דאחזקי בה בחיי דאבוה.** והיה טוען שאביו מכרה לו או נתנה לו:

שלא

אע"פ שהן יודעין שהם של רבית כו'. וא"ת והיכי מדקדק מינה דכרשות לוקח דמי דאפילו לאו כרשות לוקח דמי א"ש דפטורין כיון דמדעת נתן לו ליתנהו גביה בתורת גזילה אלא בתורת הלואה [א] ולכך אין חייבין להחזיר דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין וי"ל דאע"ג דמדעת נתנס לו איתנייהו גביה בתורת גזילה דהוי כנתינה בטעות דלא נתן לשם מתנה אלא בתורת רבית ומיקרי גזילה בעיניה כיון שהמעות בעין והיו חייבין להחזיר אי לאו דכרשות לוקח דמי והוי שנוי רשות:

ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין. מגו שהיו יכולין לומר החזרנו לך א"נ כגון שאין עדי גזילה אלא הודאת הבנים בלבד:

קטנים והא אמר קטנים פטורי'. ל"ג דהא לאו קושיא היא דההיא דלעיל כסומכוס והך כרבנן כדפירש בקונטרס אלא ה"ג בכל הספרים ואכילת קטן מידי משמא אית ביה לא יהא אלא מזיק ותנן חש"ו פגיעתן רעה כו' וה"נ ה"מ למפרך מאכילת גדולים אמאי חייבין כי אכלו לרב חסדא לאחר יאוש ולרמי בר חמא לפני יאוש אע"ג דכי גזילה קיימת חייבין כי אכלו פטורים כדפי"ל אלא פריך טפי להדיא אקטנים וליכא לאוקמי כגון שהניח להן אביהן אחריות נכסים ולהכי א"ש הא דגדולים חייבין לשלם אבל קטנים קשה דמ"מ יש לפטור מטעם דאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין דהא לא פטורים מהאי טעמא אלא לסומכוס ולא לרבנן:

אבל

עין משפט
נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין קצג טוש"ע י"ד סימן קסא סעיף ו:

ח ב ג ד טוש"ע ח"מ סימן שמא סעיף ו:

ט ה ו מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ה סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סימן שמא סעיף א וסעיף ג [רב אלפס כאן ובכ"מ פ"ח דף קכא]:

י ז ח מיי' שם ועיין כמ"מ טוש"ע שם סעיף ד:

יא ט מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' א טוש"ע ח"מ סימן שנא:

יב י מיי' שם הלכה ד:

יג כ ל מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קי סעיף ו:

מוסף רש"י

הניח להן אביהן מעות של רבית כו' אין חייבין להחזיר. דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל, והני לא גזול מידי, דקנינהו בשינוי רשות וקסבר רשות יורש כרשות לוקח דמי (לעיל צד:). **משתמשין בה כל ימי שאלתה.** כל ימי משך הזמן ששאלה אביהן מן הבעלים (כתובות לד:). **מתה אין חייבין באונסיה.** דאינהו לאו שואלין נינהו עלה (שם). **דמי בשר בזול.** כל זוזא משבינן בארבעה דנקי, הכי אמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) והעור יחזירו לבעלים (כתובות לד:). **אחריות נכסים.** קרקעות (שם). **איכא דמתני לה ארישא.** דאי הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם ואמרינן דמחייבין באונסין דאישתעבוד נכסים דאבוהון מחיים משעת שאלה (שם). **ואיכא דמתני לה אסיפא.** היכא דטבחוה אם הניח להן אביהן אחריות נכסים משלמין תשלומי מעליא ולא בזול, דאיבעי להו למידק (שם). **כל שכן אסיפא.** כשטבחוה ואכלוה (שם). **ופליגא דרב פפא.** דאמר (לקמן) ההיא שעתא דמטו לה אונסין הוא דאתי חיובא עליה ולא משעת שאלה (שם). **אבל ארישא לא.** אם מתה לא מיחייבי לשלומי ולא אמרינן אישתעבוד נכסי דאבוהון משעת שאלה (שם). **והיינו דרב פפא.** דאמר לא אמרינן משעת שאלה רמו עליה תשלומין אלא משעת אונסין ואילך וההיא שעתא ליתיה לשואל דלחייב (שם). **היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור.** דההיא שעתא דקא טבח לה גזיל לה ממריה ומיתה וממון באין כאחד. ולא גרסינן שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה, דהני שואל לא שייך לא כפל ולא ארבעה וחמשה, שהרי חייב בקרן לעולם אפילו טוען טענת גנב ואין קנס אלא או בגנב או בשומר חנם הפוטר עצמו בטוען טענת גנב שאמר נגנבה (שם).

מסורת הש"ס

(א) ב"מ סב. לעיל צד: [תוספתא דב"מ ספ"ה], (ב) כתובות לד:, (ג) [לעיל כ. ב"מ מג: ב"ב קמו:], (ד) כתובות לד:, (ה) [לעיל סו. וש"נ], (ו) בס"א נוסף: ומאלה שהוא עצמו גנבה, (ז) [שמות כב], (ח) [נ"ל דרכה וכן בסמוך],

תורה אור השלם

1. אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: ויקרא כה לו

2. וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: ויקרא ה כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מוזהר ליה רחמנא (מאן דמתני וכו' מתני לה) תא"מ ונ"ב ס"א מאן דמתני אמתניתין כ"ש אברייתא ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין רמי בר חמא כרבא מתני לה: (ב) שם ומאכיל את בניו: (ג) רש"י ד"ה מאן דמתני וכו' כרבא (ולאשון שמעתי ועיקר) תא"מ ונ"ב ס"א ראשון שמעתי ואחרון עיקר: (ד) ד"ה איכא דמתני לה נ"א דהניח:

גליון הש"ס

גמ' פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה. עיין שיטה מקובצת בב"מ דף קט ע"א ד"ה אר"י עד המלגא בשם הרשב"א והר"ן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אע"פ וכו' ולכך אין חייבין להחזיר דמלוה על פה. עיין ספר המלך פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ה' ד"ה ורלוי: